

Het raadsel van Romeinen 7 (1)

In Hart van Osdorp heb het nog nooit meegemaakt. Maar buiten Hart van Osdorp des te meer. Zodra ik hoog opgeef van Gods nieuwe wereld en van de vernieuwing die de heilige Geest ons wil geven, stuit ik op stevig verweer. Deze scepsis, soms met het onverholen verwijt dat ik veel en veel te optimistisch ben over de navolging van Jezus, beroept zich vaak op Romeinen 7. Want daar staat toch maar klip en klaar dat het nooit wat worden kan met het christelijke leven. Paulus lijkt daar over zichzelf te zeggen dat hij uitgeleverd is aan de zonde of zoals een oudere vertaling nog scherper zegt: Paulus ziet zichzelf als verkocht onder de zonde.

Tsja, dat klinkt vrij hopeloos. Maar is het waar? Op dit moment van het gesprek gekomen, krijg ik meestal te horen dat 'het' er toch duidelijk staat. Sterker nog, lees het vervolg, waar Paulus lijkt te klagen dat hij het goede wel wil doen, maar het beslist niet kan doen. Ja, dat staat er. Maar lezen we wel goed? Of staat er iets anders, dan er op het eerste gezicht lijkt te staan?

Het raadsel van Romeinen 7 (2)

Romeinen 7 lijkt te werken als een rem of domper op veler verwachting van de vernieuwing van de heilige Geest. Misschien ook wel als een welkom excuus of legitimatie van onze teleurstelling. Zegt ook Paulus al niet dat goed doen hem bij de handen afbreekt?

Toch zitten er wel wat steentjes in de schoen van deze lezing van Romeinen 7. Als Paulus weinig verwachting van het goede christelijke leven had, waarom put diezelfde Paulus zich in al zijn brieven dan zo uit om ons op het rechte pad te brengen?

Een associatie van Romeinen 7 met het eerste hoofdstuk van 1 Johannes ligt voor de hand. Daar komt Johannes op tegen het idee dat je als leerling van Jezus geen zonde doet. Een leugenachtige opvatting volgens Johannes. Een perfect zondeloos leven is een illusie. Maar even verder schrijft hij: "Ik schrijf u dit opdat u niet zondigt." Huh?

Maar ook nauwkeurig lezen van Romeinen 7 zelf doet ons af en toe de wenkbrauwen fronsen, als we ervan uitgaat dat Paulus hier over zichzelf praat. Zo lezen we dat hij zegt: "Eens leefde ik zonder de wet." Wanneer dan? Paulus was een geboren Jood, die net als Jezus van geboorte af aan onderworpen was aan de wet.

Indrukwekkend echoën de beroemde woorden van Paulus op vele discussietafels: "Wat ik doe, doorzie ik niet, want ik doe niet wat ik wil, ik doe juist wat ik haat. (...) Ik wil het goede wel, maar het goede doen kan ik niet." Maar hoe is dit te rijmen met wat dezelfde Paulus in Galaten 5 schrijft: "Ik zeg u dus: laat u leiden door de Geest, dan bent u niet gericht op uw eigen begeerten", en even verder: "dus u kunt niet doen wat u maar wilt"?

Het wordt steeds raadselachtiger, want ook de diep insnijdende woorden "door mijn natuur ben ik uitgeleverd aan de zonde" uit Romeinen 7, lijkt Paulus niet veel later in Romeinen 8 weer radicaal in te trekken: "Ons leven wordt immers niet langer beheerst door ons eigen natuur, maar door de Geest." We mogen ons dus wel afvragen: Wat is het nou, Paulus? Wat bedoel je? Gelukkig zijn we in goed gezelschap. Verzucht de tweede brief van Petrus al niet dat Paulus soms moeilijk te begrijpen is?

Het raadsel van Romeinen 7 (3)

Romeinen 7 als breekijzer in onze verwachting van de heilige Geest, in de vorige blog zagen we wat haarscheurtjes in het staal van deze lezing van Romeinen 7. Daarom bestaan er in de lange geschiedenis van de uitleg van Romeinen 7 twee (2!) tradities van uitleg. Natuurlijk met allerlei vertakkingen en nuances, maar er zijn duidelijk twee hoofdinterpretaties, die school maken. De eerste is de aanleiding voor deze blogs en tempert onze verwachting van het christelijk leven. Deze uitleg heeft de charme dat het de teleurstelling in het christelijk leven van velen tegemoet komt. De tweede verklaring heeft volgens mij echter de meest sterke papieren. Dit komt met name door de context. Romeinen 7 gaat – en dat zal niemand verbazen – vooraf door Romeinen 6 en wordt

opgevolgd door Romeinen 8. Wat door de bril van de eerste interpretatie alleen wel verbazing mag wekken is dat Paulus zowel in Romeinen 6 als in Romeinen 8 uitgebreid en uitbundig aan het vieren is dat wij bevrijd zijn van de zonde en ons nu laten leiden door de Geest. “Hoe zouden wij, die dood zijn voor de zonde, nog in zonde kunnen leven?” Dat maakt voor mij de opvatting dat Romeinen 7 een treurige mislukking van het christelijk leven *salonfähig* maakt onmogelijk. Paulus trakteert ons volgens deze opvatting op een wel heel bijzondere sandwich: hij laat de hoofdboodschap van Romeinen 7 flankeren links en rechts door twee adjudanten die hem volledig tegenspreken. Het wordt tijd voor iets beters.

Het raadsel van Romeinen 7 (4)

Wellicht dat iemand, die deze blogs tot dusver heeft meegelezen, denkt: Hoe kan een verklaring die door behoorlijke bezwaren wordt gedrukt dan toch door zoveel mensen worden aangehangen? Wel, ik moet eerlijk zijn. Dat kan, omdat de tekst ons drie redenen lijkt te geven die sterk pleiten voor deze uitleg. Ik noem ze hier kort en puntsgewijs:

1. Dit is meteen de belangrijkste: Paulus lijkt zijn betoog af te sluiten met de duidelijke conclusie dat hij aan de zonde onderworpen is. Punt. Wie kan hier nog omheen?
2. Paulus schrijft het hele hoofdstuk in de ik-vorm. Het is ik hier en ik daar. Over wie gaat het hier dus? Over wie anders dan over Paulus zelf!
3. De kernpassages in Romeinen 7 staan in de tegenwoordige tijd. Het gaat niet over vroeger of over een denkbeeldige situatie. Het gaat over ik, Paulus, hier en nu.

Toegegeven, deze argumenten lijken behoorlijk stevig. In de tweede blog had ik het over steentjes in de schoen van deze uitleg, maar alternatieve lezingen moeten eerst maar eens met dit hunebed zien klaar te komen!

Binnendoor

Het dreigt allemaal nog behoorlijk ingewikkeld te worden. Is er geen kortere weg uit deze discussie? Zeker wel. Voor wie dit gesprek te vermoeiend gaat vinden, kan dit misschien de uitkomst zijn. Waarom kan Paulus het in het voorliggende gedeelte (speciaal Romeinen 7:7-25) niet over het normale christelijke leven hebben? Antwoord: eenvoudig omdat zijn onderwerp en focus hier niet het normale christelijke leven is! Paulus beschrijft in dit gedeelte het leven met en onder de wet. Hij gaat in op twee specifieke vragen (die in zijn betoog functioneren als onverholen tegenwerpingen, wellicht van zijn tegenstanders of van oppositie die Paulus in Rome verwachtte en die zijn betoog wil ondergraven, alsof Paulus de alom gerespecteerde wet van Mozes in diskrediet wil brengen): “Moeten we nu vaststellen dat de wet hetzelfde is als de zonde?” (vers 7 en het antwoord in 7-12), en: “Is het dan het goede (nl. de wet die goed is, zie vers 12) dat mij heeft gedood?” (vers 13 en het antwoord in 13-25). In beide antwoorden borduurt Paulus voort op het thema dat de zonde parasiteert op de wet en de wet misbruikt om mensen te knechten, en dat tegen wil en dank van de goede wet zelf. Gaat dit over het normale christelijke leven? Nee, natuurlijk niet. Want dat wordt geleefd onder de genade en niet onder de wet (Romeinen 6:14).

Het raadsel van Romeinen 7 (5)

Mensen die Romeinen 7 lezen als beschrijving van het christelijke leven anno nu zijn niet achterlijk. Zoals we zagen in de vorige blog kan de tekst ons als lezers op drie manieren tot die leesrichting verleiden. En als Romeinen 7 als aparte brief op zichzelf stond, dan zou er inderdaad staan wat deze lezing erin leest.* Alleen wordt Romeinen 7 wel gevolgd door Romeinen 8. En dat maakt alles anders. Opeens is de conclusie van Romeinen 7 namelijk niet meer Paulus' definitieve slotconclusie over het christelijke leven. Want na deze slotconclusie van Romeinen 7 trekt Paulus meteen aan het begin van Romeinen 8 nog een tweede conclusie, zodat we aan het eind van Romeinen 7 niet de ene en definitieve eindconclusie van Paulus' betoog ontvangen. Nee, Paulus' conclusie aan het slot van Romeinen 7 mogen we samen nemen met de conclusie waarmee Romeinen 8 begint. Zo levert

Paulus de lezer een dubbelconclusie aan, die je in samenhang moet lezen en horen en niet mag verknippen. Dat heeft Paulus ongetwijfeld zo bedoeld. Immers de hoofdstukindeling van zijn brieven is niet van hem. Het is bij Paulus één tekst, die veel later pas in hoofdstukken is opgeknipt, met als gevolg dat wij niet meer automatisch samen nemen wat Paulus als een geheel presenteert. Ingewikkeld, horen we Petrus alweer verzuchten. Ja, en het is jammer dat nieuwere vertalingen deze dubbelconclusie van Paulus ook niet meer laten zien. Maar gelukkig hebben we dan nog de oude Statenvertaling die altijd dicht bij het Grieks van Paulus wil blijven:

Zoo dan, ik zelf dien wel met het gemoed de wet Gods, maar met het vleesch de wet der zonde. Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn”.

Ik onderstreep hier met twee keer ‘Zoo dan’ de twee conclusies van Paulus. Waarom twee? Omdat Paulus aan het begin van Romeinen 7 twee sporen in zijn betoog introduceert, die hij in het vervolg verder uitrolt. Hij bespreekt eerst (in Romeinen 7) wat hij de oude orde van de wet noemt en daarna schrijft hij (in Romeinen 8) over de nieuwe orde van de Geest. Bij deze twee sporen passen twee conclusies. Maar ze zijn niet in overeenstemming met elkaar en kunnen dat ook niet zijn, zeker niet als je terugleest in Romeinen 7 en dat vergelijkt met wat er nog komt in Romeinen 8. Maar welke conclusie is dan voor ons, de eerste of de tweede? De tweede! Want de tweede geldt duidelijk voor wie verbonden zijn met Jezus. De andere conclusie geldt voor iemand anders. Niet voor niets heeft de eerste conclusie een ander adres (de ‘ik’ van Romeinen 7) dan de tweede (degenen, die in Christus Jezus zijn). Dit brengt ons bij de vraag, wie die ik-persoon dan wel mag zijn.

* Hierbij is nog wel deze kanttekening te maken. Ook in Romeinen 7 gloort er al het licht in de vorm van een dankzegging. Het doet op het eerste gezicht vreemd aan dat Paulus zijn betoog in Romeinen 7 afsluit met een conclusie van slavernij (7:25b), nadat hij God pal daarvoor (7,25a) heeft gedankt voor de redding van Jezus. Wat is het nu, Paulus? Slavernij of vrijheid? Omdat de conclusie van slavernij in volgorde na de dank komt, besluiten veel uitleggers dat slavernij (in Romeinen 7) Paulus’ eindbod en besluit is. Anders had Paulus immers wel met de dankzegging het hoofdstuk afgesloten. Het slot van slavernij overstemt in deze visie Paulus’ enthousiaste en emotionele uitroep van dank! Je kunt je afvragen wat er dan nog van het dankwoord overblijft. In dat geval had Paulus het net zo goed kunnen weglaten. Maar er is een parallel, inhoudelijk en wat het dankwoord betreft zelfs bijna (op een uitbreiding uit de context na) woordelijk, in 1 Korintiërs 15:56-58. Ook hier formuleert Paulus zijn dank vooraf aan zijn slotconclusie. In 1 Korintiërs is het duidelijk dat de slotconclusie het dankwoord niet opeet. De voorafgaande dank past bij het slot van het betoog.

Ja, en dus? Wel, deze parallel laat zien dat Paulus een oprechte en emotionele opwelling van dank vooraf kan laten gaan aan een slotconclusie van zijn betoog. Hij kan op zo’n moment zijn dankbaarheid gewoon niet meer inhouden. Ook in Romeinen 7 mag de dank daarom recht overeind blijven staan als recht en eerlijk en is de slotconclusie dus niet noodzakelijkerwijs Paulus’ laatste woord in deze kwestie.

De vragen van de twee scholen van uitleg aan elkaar over vers 25 zijn van soortgelijk gewicht en kunnen zonder Romeinen 8 niet worden beslist. De ene school vraagt aan de andere: Wat denk je ervan dat Romeinen 7 wel degelijk besluit met het besluit over slavernij en de macht van de zonde? Maar de andere vraag weegt even zwaar: Wat maak je ervan dat Paulus Jezus wel degelijk dankt voor de redding uit de macht van de zonde?

Het raadsel van Romeinen 7 (6)

Veel mensen lezen Romeinen 7 als een inkijkje in Paulus’ dagelijkse geloofspraktijk als apostel. Dat levert een vrij miserabel en beklagenswaardig beeld op. Wel vreemd, omdat Paulus toch geregeld zichzelf als een navolgenswaardig voorbeeld aan zijn kerken presenteert.* Maar goed, als Paulus over zichzelf in Romeinen 7 als ik-persoon in de eerste persoon enkelvoud schrijft, wie ben ik dan om dit zelfgetuigenis tegen te spreken? Maar schrijft Paulus hier wel over zichzelf?

Ik denk het niet. En dat moet ik uitleggen. In de Griekse taal waarin Paulus schrijft, kun je namelijk de ik-vorm gebruiken in algemene zin, dus als je ‘men’ of ‘mensen’ bedoelt. Dat kennen we in het Nederlands ook, maar wij gebruiken daarvoor liever de je-vorm. Van deze taalmogelijkheid is mijn voorlaatste zin een goed voorbeeld. Ik schreef: In de Griekse taal waarin Paulus schrijft, kun je (= kunnen mensen) namelijk de ik-vorm gebruiken in algemene zin, dus als je (= mensen) ‘men’ of ‘mensen’ bedoelt. Als ik, nog een voorbeeld, in een gesprek met jou iets zeg als: ‘In deze tijd van Corona moet je altijd goed je handen wassen’, dan zul je je niet persoonlijk aangesproken voelen als een viezerik, want je hoort meteen dat ik het over mensen in het algemeen heb. Nu, zo gebruikt Paulus de ik-vorm in Romeinen 7. Hij heeft het helemaal niet over zichzelf, maar over mensen in het

algemeen, die mensen namelijk die leven in de oude orde van de wet. Daarom vertaalt de Bijbel in Gewone Taal de 'ik' van Paulus in Romeinen 7 consequent met 'mensen' en 'ze'.

Het vervelende van dit soort technische taalargumenten is wel, dat je (weer: een algemeen gebruik van 'je' waarvoor je net zo goed 'mensen' kunt invullen) als lezer hier blijft zitten met een bewering die je (= 'ze') dan maar voor waar moet aannemen. Toch is je deze stijl van schrijven van Paulus zeer vertrouwd uit een heel bekende passage:

“De liefde zal nooit vergaan. Profetieën zullen verdwijnen, klanktaal zal verstommen, kennis verloren gaan – want ons kennen schiet tekort en ons profeteren is beperkt. Wanneer het volmaakte komt zal wat beperkt is verdwijnen. Toen ik nog een kind was sprak ik als een kind, dacht ik als een kind, redeneerde ik als een kind. Nu ik volwassen ben heb ik al het kinderlijke achter me gelaten. Nu kijken we nog in een wazige spiegel, maar straks staan we oog in oog. Nu is mijn kennen nog beperkt, maar straks zal ik volledig kennen, zoals ik zelf gekend ben. Ons resten geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de grootste daarvan is de liefde.”

Over wie heeft Paulus het hier? Duidelijk over ons, leerlingen van Jezus, in het algemeen. En niemand komt erop de passage over 'ik, als kind' als een persoonlijke biografische notitie uit Paulus' kinderjaren te lezen. Want Paulus heeft het hier zonneklaar over christenen in het algemeen. En iedereen leest het zo, precies zoals het begin van dit 1 Korintiërs 13: “Al sprak ik de talen van alle mensen en die van de engelen – had ik de liefde niet, ik zou niet meer zijn dan een dreunende gong of een schelle cimbaal.”

* In 1 Korintiërs 4:16; 11:1; Filippenzen 3:17; 4,9; 1 Tessalonicenzen 1:6; 2:5-12; 2 Timoteüs 3:10 en vaker. Filippenzen 3:6 dat in dit verband ook vaak wordt genoemd (Paulus geeft in dit vers hoog op van zijn geloofspraktijk, al vóórdat hij Jezus kende: “Ik deed precies wat je volgens de Joodse wet moet doen om een goed mens te zijn”), hoort niet in dit rijtje omdat Paulus zich vanaf 3:4 (zoals in 2 Korintiërs 12:21-28) even op het standpunt van opscheppers plaatst: ‘Als zij opscheppen, nu, dan kan ik ook wel even.’ In Filippenzen 3:7-8 lezen we vervolgens Paulus' mening over de inhoud van dit soort grootspraak. Het is totaal waardeloos: bullshit, “stront”. Paulus had conform Romeinen 7 dus geen hoge pet op van een onberispelijke levenspraktijk 'onder' de wet. Zie Efeziërs 2:3; Galaten 2:17-18; 3:19.22 en in den brede Romeinen 2:17-25; kernachtig: Romeinen 3:20; 5:20; vergelijk Handelingen 15:10. Ook hierin volgt hij Jezus die Farizeeën, toch in vroom opzicht het neusje van de zalm, oppervlakkigheid, hypocrisie en fixatie op uiterlijkheden en eigen tradities verweet (Matteüs 5:20; 15:1-20; 23; Lucas 11:37-53; vergelijk ook Jezus' confrontatie met een rijke jongeman: Lucas 18:18-23). Jezus miste bij hen het hart voor God (Matteüs 15:8-9; Lucas 11:39-41) en dat beschrijft Paulus in Romeinen 7. Elk mens heeft volgens Jezus zelfs een compleet nieuwe geboorte nodig, geen doorstart maar een volledig nieuwe start uit water en Geest om vanbinnen gereinigd te worden en een nieuw hart te krijgen dat klopt voor God (Johannes 3:5; Ezechiël 36:26-27). En daarmee zitten we middenin Romeinen 8. Toch zijn er wel degelijk ook mensen geweest die in Oudtestamentische tijden “onberispelijk” heten (Lucas 1:6). Ik denk dat Paulus dit helemaal zou toeschrijven aan de heilige Geest (toentertijd nog niet uitgestort (Johannes 7:39), maar wel actief (Lucas 1:41)). Immers, op eigen kompas kunnen mensen volgens hem volstrekt niet doen wat God wil (Romeinen 8:7-8).

Het raadsel van Romeinen 7 (7)

We zijn toe aan conclusies. De uitleg van Romeinen 7 die mensen reden geeft weinig te verwachten van de heilige Geest – ja, zo zal niemand het ooit zeggen, maar daar komt het wel op neer – deze uitleg van Romeinen 7 wordt gedrukt door teveel bezwaren, terwijl wat voor deze uitleg pleit minder sterk is dan op het eerste gehoor lijkt en net zo goed of beter past bij een andere verklaring. Ik ga daarom liever mee met die uitlegtraditie die Paulus in Romeinen 7 hoort schrijven over de geschiedenis van het volk Israël, die God niet anders kon dienen dan op de oude manier van de wet. Immers, de heilige Geest was nog een belofte voor later. Dat moet leiden tot drama, zoals uit het Oude Testament overvloedig blijkt. En er zijn nog steeds mensen die kiezen voor deze manier van leven, reden waarom Paulus Romeinen 7 in de tegenwoordige tijd schrijft en voor hen (!) niet als een afgesloten hoofdstuk kan beschouwen. Nog steeds leven zij zonder hulp van de heilige Geest en in vertrouwen op eigen kracht, zoals de Nieuwe Bijbelvertaling Paulus in Galaten 3 laat zeggen. Deze uitspraak lijkt Romeinen 7 en 8 in een notendop. Immers, het is al veel mensen opgevallen dat het in Romeinen 7 in grote tegenstelling tot Romeinen 8 windstil is als het om Geestkracht gaat. In Romeinen 7 laat juist de zonde zich als vaste inwoner van het mensenhart beslissend gelden. Maar dat hoeft niet zo te blijven. God heeft ingegrepen op de jammerklacht waarop Romeinen 7 uitloopt.

Er is zoveel gebeurd op Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren! Daarom heeft de heilige Geest in Romeinen 8 zijn intrek genomen in ieder mens die bij Jezus hoort. Deze wisseling van de wacht (!), de inwonende zonde eruit en de heilige Geest als nieuwe bewoner erin, mogen we in het verhaal van Romeinen 7 en 8 niet over missen en is wat men noemt een echte *gamechanger*.

Het komt mij voor dat de uitleg die deze blogs verdedigen ook veel beter past bij ander werk van Paulus, bijvoorbeeld bij de hierboven al aangehaalde brief van Paulus aan de Galaten. Om niet meer te noemen, denk behalve aan Galaten 3 ook aan de passage uit Galaten 4 over Hagar en Sara. Die past naadloos op het verschil tussen Romeinen 7 aan de ene kant en Romeinen 6 en 8 aan de andere kant. Hagar ziet Paulus als beeld voor een slavenbestaan. Maar Sara staat voor vrijheid. Toch is er een ding dat wringt, de praktijk. Hoe zit het met de praktijk van het christelijke leven die de hier gewraakte uitleg gelijk lijkt te geven? Veel mensen herkennen zichzelf immers in de machteloosheid van Romeinen 7. Klopt het wel om dit alleen mensen zonder Geest en bijbehorende geestdrift in de schoenen te schuiven?

Het raadsel van Romeinen 7 (8)

De ene kwestie roept de andere op. Hebben we alles gehad en willen we eindelijk deze blogs over Romeinen 7 achter ons laten, bespringt ons alsnog een van de kernvragen uit dit gesprek. Hoe zit het met het christelijke leven? Waarom vallen christenen ons en ook wij – haast ik mij hieraan toe te voegen – onszelf en anderen vaak zo tegen? Dit is een vraag die vaker in blogs van mijn hand naar voren zal komen, omdat deze vraag mij enorm boeit. Voor nu wil ik hintten naar het antwoord, dat achter de pagina gereedschapskist op deze site schuilt. Het christelijke leven gaat niet vanzelf goed. Jezus bereidde zich veertig dagen op zijn missie voor met vasten en bidden. Van hem is bekend dat hij veel bad, soms nachten lang. Paulus kan het christelijk leven beschrijven met beeldspraak uit de sport. Focus en training is nodig. Oefening baart kunst. Een kort (te kort) antwoord op de vraag van deze blog is dan ook dat een leerling van Jezus zonder gebruik van geestelijk gereedschap niet wel vaart. Veel van ons falen zou wel eens samen kunnen hangen met gebrek aan gebed en training. Vandaar een pagina vol gereedschappen op deze site.

Het raadsel van Romeinen 7 – en nu de praktijk

Soms moet ik het heel expliciet zeggen, voordat ik geloofd wordt. Maar in mijn laatste blog is toch ook al gebleken dat ik niet geloof en ook niet ervaar dat een perfect leven zonder zonden mogelijk is. Er is er maar één perfect, en dat is Jezus, dat is God, dat is de heilige Geest. Wij, mensen, moeten van ver komen. Paulus zegt in Romeinen 8 – toch het hoofdstuk van de kracht en de mogelijkheden van de heilige Geest – dat we de praktijken van wat ons zondige zelf ooit eigen was dood moeten maken. Radicale taal voor wat Paulus ook ziet als een doorgaand dagelijks proces – en dat ons leven lang duurt, vul ik maar aan.

‘De praktijken van wat ons zondige zelf ooit eigen was’ (‘was’, niet ‘is’ omdat we opnieuw geboren zijn) is mijn omslachtige vertaalpoging voor wat andere vertalingen lezen als ‘uw zondige wil’ of ‘slechte gedrag’ of ‘zondige praktijken’ of ‘de praktijken van het lichaam’. Paulus put zich in Romeinen 6 en 8 uit om ons duidelijk te maken wat hij elders zo zegt: leerlingen van Jezus zijn een nieuwe schepping, het oude is voorbij, het nieuwe is er al. Maar dit goede nieuws laat onverlet dat er nog steeds oud denken, oud zeer en oud aangeleerd gedrag in ons is overgebleven, uit ons voorbije leven zonder Jezus. Ons hart is weliswaar vernieuwd, ons oude leven voorbij – we zijn met Christus begraven, opnieuw geboren, opgestaan in een nieuw leven – maar oude restanten uit ons oude leven zijn ons nog bijgebleven, als een soort vijfde colonne uit den boze ergens in ons lijf opgeslagen. Het zijn de uitgesleten karrensporen (patronen) van vroeger waar je voordat je het weet weer in terecht komt, of vaak zonder het te weten nog steeds in voort moddert. Anders gezegd, er is nog iets in ons gebleven van vroeger, wat gevoelig is voor zondige praktijken en waarop deze aantrekkingskracht uitoefenen. (Paulus spreekt hier letterlijk over ons ‘vlees’, wat overigens niets met ons lichaam te maken heeft.) Iedereen weet wat ik hier met aantrekkingskracht bedoel:

roddelen is toch wel erg lekker, veel geld voor jezelf aantrekkelijk, een leugen voor het bestwil, iemand vergeven stuit je tegen de borst, excuus maken ook, enzovoorts, enzovoorts. (Dit lijkt allemaal kleinburgerlijk bier. Maar vergis je niet. Egoïsme, hebzucht, leugenachtigheid enzovoorts zetten zich vast in mensen en organiseren zich in bovenpersoonlijke structuren van onze maatschappij. Het wordt gebundelde macht waartegenover de gewone man zich machteloos voelt.) Dus toch, roept iemand, dat is wat Paulus schrijft in Romeinen 7! Nee, dat is het niet. Paulus schrijft juist precies het tegendeel. In Romeinen 8 is een strijdbare Paulus aan het woord die, in tegenstelling met de mensen bedoeld in Romeinen 7, niet noodlottig en structureel het onderspit tegen de zonde delft (omdat hij het niet anders kan), maar die praktijken integendeel juist de nek omdraait. Immers, aantrekkingskracht van zondige praktijken is heel wat anders dan heerschappij. Heerschappij moet je gehoorzamen, maar tegen aantrekkingskracht kun je nee zeggen. En je zegt nee, als je luistert naar de heilige Geest en handelt in zijn kracht. Dan laat je je niet meer gezeggen door oude restanten uit een voorbij leven. Want Jezus is je Heer.

Het raadsel van Romeinen 7 – opgelost in Romeinen 8

“Als je je laat leiden door je slechte verlangens, dan wil je alleen maar verkeerde dingen doen. Maar als je je laat leiden door de heilige Geest, dan wil je alleen maar goede dingen doen. Wie luistert naar zijn verkeerde verlangens, eindigt in de eeuwige dood. Maar wie luistert naar de heilige Geest, zal voor eeuwig leven bij God.

Wie luistert naar zijn slechte verlangens, is een vijand van God. Want slechte verlangens trekken zich niets aan van Gods wet. Ze gaan hun eigen gang. Als je je laat leiden door je slechte verlangens, kun je niet doen wat God wil. Maar bij jullie is dat heel anders. Jullie laten je niet leiden door je slechte verlangens, maar door de heilige Geest.”

De laatste zin is het waard om hier te herhalen: “Maar bij jullie is dat heel anders. Jullie laten je niet leiden door je slechte verlangens, maar door de heilige Geest” (Paulus in Romeinen 8:9). Sterker dan zo kan er geen streep gaan door de in deze blogs tegengesproken uitleg van Romeinen 7. Maar wat is nu het praktisch belang van deze exercitie? Leuk voor wie geïnteresseerd is in Bijbeluitleg. Maar wat moet je er verder mee? Wel, ik hoop dat dit soort studies bijdragen aan een geloof en praktijk van een kerk die met geloof, hoop en liefde uitstapt in de buurt en daar iets van Gods nieuwe wereld laat zien, een kerk die zich niet langer laat afremmen door rondzingend pessimisme en moedeloosheid, dat het toch nooit wat kan worden met de kerk, eenvoudig omdat we nu eenmaal aperte zondaren zijn. Nergens in zijn werk schrijft Paulus zo. Integendeel, en zijn eigen leven is een blakend voorbeeld van een geestkrachtig leven onder leiding van de heilige Geest. Mijn ervaring is dat je maar iets in de buurt hoeft te laten zien van de liefde van Jezus, een beetje aandacht, een beetje respect, een beetje betrokkenheid, en je valt al op. Jezus had natuurlijk zoals altijd gelijk toen hij zei dat zijn leerlingen het zout van de aarde en het licht in de wereld zijn. Zonder morele superioriteit te claimen en met de ervaring dat wij veel van niet-christenen kunnen leren op zak – een leerling van Jezus is als het goed is een bijzonder mens. Hij of zij laat zich immers leiden door de heilige Geest. Maar dan moet je er dus voor waken, zegt Jezus, dat het zout zijn smaak verliest. Want dan dient het nergens meer voor en gooien mensen het weg. Dan wordt de kerk irrelevant en letterlijk en figuurlijk een nietszeggend lichaam, onmachtig om nog iets goeds te doen. En dan zijn we tegen wil en dank alsnog terug bij Romeinen 7. En de mensen... zij gooien de kerk weg.

Nog even: inzoomen op de moeizame start van Romeinen 8

Wat het begin is van Romeinen 8? Nogal wieses, Romeinen 8 begint met vers 1!

Maar als ik Romeinen 7 uit heb en aan Romeinen 8 begin, vind ik de overgang altijd weer zo hard en abrupt en ben ik als lezer even de weg kwijt. Het lijkt wel alsof Romeinen 8 pardoes uit de lucht komt vallen.

Er bestaat overigens een langere lezing, waardoor dit probleem veel minder wordt. Zo leest de Herziene Statenvertaling vers 1 als volgt: “Dus is er nu geen verdoemenis voor hen die in Christus

Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest.” De herhaling van “het vlees” uit 7:25 en de introductie van “de Geest” in 8:1 maken een mooie brug tussen beide hoofdstukken. Maar is deze lezing, met eenzelfde zinsnede als in vers 8:4, nu toegevoegd om de overgang soepeler te maken of is de overgang juist abrupt geworden omdat die langere lezing is weggevallen? Belangrijke handschriften hebben de korte versie en het lijkt mij niet zo waarschijnlijk dat Paulus zich en in vers 1 en in vers 4 van precies dezelfde woorden heeft bediend. Uitleggers stellen voor dat Paulus in vers 1 de conclusie trekt uit de voorgaande hoofdstukken vijf tot en met zeven. Maar kun je als lezer of liever als hoorder dat wel op die manier meemaken? (De brieven van Paulus werden in de eerste kerken waarschijnlijk in hun geheel voorgelezen) Ik denk het niet. Daarom kom ik in deze blog met een ander voorstel. Daarvoor moeten we de structuur van 7:25 en 8:1 goed voor ons zien.

We zagen al in een vorige blog dat Paulus met Romeinen 8:1 door middel van een herhaling van het conclusiewoordje ‘dus’ nog een *tweede* conclusie aan zijn conclusie in 7:25b toevoegt. We zagen ook dat 7:25b zo in een ander licht komt te staan. Paulus zet met zijn tweede conclusie in vers 8:1 vers 7:25b voor hemzelf en zijn lezers terug naar (mensen van) vroeger. Deze interpretatie is niet in de tekst ingelezen gezien een belangrijk woordje dat veel vertalingen helaas en ten onrechte weglaten, maar dat er in 8:1 wel degelijk staat, zoals de Willibrordvertaling uit 2012 mooi laat zien (cursivering van mij, en zie ook de Herziene Statenvertaling boven):

7:25b: Aan mijzelf overgelaten dien ik *dus* met mijn rede de wet van God, maar in mijn doen en laten de wet van de zonde.

8:1: Voor hen *dus* die in Christus Jezus zijn, bestaat er *nu* geen vonnis meer.

Wat lezen we hier?

Voor hen ‘dus’ (tweede conclusie in 8:1 met herhaling van het ‘dus’ uit vers 7:25b) die in Christus Jezus zijn, bestaat er *nu* (het staat er bij Paulus echt) geen vonnis meer.

Waarom is dit kleine woordje nu zo belangrijk? Dit woordje gebruikt Paulus in zijn brieven veel vaker, als hij de nieuwe tijd van het evangelie aankondigt en deze nieuwe tijd als nieuw gekomen afzet tegen de oude tijden van vroeger die voorbij zijn.¹ Datzelfde doet hij hier nu ook.

Met het nu van Romeinen 8:1 verklaart hij zijn eerste conclusie uit 7:25b althans “voor hen die in Christus Jezus zijn” voor een tijdperk van vroeger en neemt hij met het woordje ‘nu’ weer op, wat hij in Romeinen 7:6 schreef: we zijn nu nieuwe mensen, die leven naar de nieuwe orde van de Geest, en niet meer naar de oude orde van de wet. Paulus heeft het hier over een grote overgang en doorbraak, een nieuw tijdperk, dat ‘nu’ gekomen is.

Hiermee in overeenstemming is de ook al in een vorige blog gesignaleerde verandering van adres in 8:1. Spreekt Paulus in 7:25b nog over ‘ik’ of in onze uitleg over ‘mensen’, in 8:1 adresseert hij hen ‘die in Christus Jezus zijn’. Deze ‘wisseling van de wacht’ is overbodig, als Paulus zichzelf in Romeinen 7 voor christenen van nu tot voorbeeld stelt en het dus al over hen zou hebben in het hier en nu. Maar

¹ Uit de vele voorbeelden noem ik hier met name: Romeinen 3:21.26; 5:9.11; 6:22; 7:6; 13:11; 16:26; 1 Korintiërs 15:20; 2 Korintiërs 5:16; 6:2; Efeziërs 2:13; 3:5.10; 5:8; Kolossenzen 1:22.26; 3:7.8; 2 Timotheüs 1:10.

Terecht geven meer uitleggers dit woordje ‘nu’ in 8:1 zijn volle gewicht. Het gaat er hier niet om in een klein woordje als ‘nu’ een extra betekenis te leggen, die er eenvoudig niet in zit. (Nu betekent eenvoudig: nu, op dit moment, in deze tijd.) Maar het gaat hier om gevoeligheid voor Paulus’ taalgebruik, waarin zijn denken doorschemert juist tot in de kleine woordjes toe. Het is het denkkader van Paulus, waarvoor hij steeds bepaalde woorden en door hem geliefde uitdrukkingen gebruikt. Dat kom je op het spoor, wanneer bepaalde woorden en uitdrukkingen (zoals het ‘nu’) zo vaak terugkomen in zijn werk, dat ze een zeer bepaald *frame* of referentiekader bewijzen. Zie voor het referentiekader van Paulus ook Galaten 3:19-4:11. De periode van gevangenschap onder toezicht van de wet, waarin alles in de macht van de zonde ligt (denk aan Romeinen 7!), gaat vooraf aan de periode van vrije kinderen (denk aan Romeinen 8; ook aan 8:14-16), dat daarna is gekomen (Galaten 4:4 spreekt daarom van een nieuw tijdvak!). Vergelijk voor hetzelfde stramien van vroeger/eerst versus nu/daarna: 2:18-20; 3:1-5 (in het tijdperk van de Geest nu niet terugvallen op gedrag van vroeger, namelijk op de wet en op jezelf) en 4:21-31. We kunnen hier ook nog wijzen op Kolossenzen 2:14: de wet is aan het kruis genageld en is daarom passé en heeft dus niet meer het recht en de plek, letterlijk het leven, om ons aan te klagen. Met andere woorden, het machteloze drama van Romeinen 7, dat de zonde van de wet misbruik maakt, is passé. Want de wet is er niet meer. Dat is wat Paulus bedoelt in Galaten 5:18: Wanneer u door de Geest geleid wordt, bent u niet onderworpen aan de wet. Het gaat hier niet in de eerste plaats over hoe je je wel of niet moet gedragen (ethiek), maar over twee tijdperken, over vroeger en nu.

het is een logische verandering van adres, als hij vanaf 8:1 andere tijden en andere mensen in het vizier neemt, dan over wie hij het in Romeinen 7 heeft gehad.

En dan nu mijn voorstel over de start van Romeinen 8.

Zou het kunnen dat we op het verkeerde been gezet worden door de hoofdstuk- en versindeling van hoofdstuk 7 en 8? Deze is later toegevoegd, en is dus niet de indeling van Paulus zelf. Door de huidige indeling van hoofdstuk 7 en 8 maak je onwillekeurig een scheiding tussen 7:25 en 8:1. Hierdoor ga je er bijna automatisch vanuit dat Paulus met de conclusie van vers 25b Romeinen 7 afsluit en voelt het daarom op eerste gehoor inderdaad zo aan dat hij met vers 25b zijn dankzegging van 25a weer inslikt. Maar is het niet het overwegen waard om Romeinen 7 te laten eindigen met de hoopvolle dankzegging van 7:25a, zodat het betoog van hoofdstuk 8 al bij 7:25b start?

Paulus heeft reden genoeg om het sombere relaas van Romeinen 7 te besluiten met dankzegging aan God. God heeft immers in reactie op de deplorabele toestand van de mensen onder de wet al eeuwen geleden een nieuw tijdperk beloofd², die nu door Jezus daadwerkelijk is ingeluid, zoals Paulus in het vervolg opnieuw zal laten zien!³

Na zijn dankzegging vervolgt Paulus dan zijn verhaal (in 7:25b samen met 8:1) met de dubbele conclusie, die hij al in Romeinen 7:6 heeft voorbereid. Met andere woorden, 7:25b en 8:1 horen bij elkaar en zijn eigenlijk samen 'één vers', waarmee Paulus een nieuw hoofdstuk in zijn brief opent. Wat ik hier bedoel, geeft de volgende wat vrije en parafraserende weergave van Romeinen 7:24-8:1 duidelijk weer:

Wat een miserabel menselijk⁴ gedoe! Wie zal ons verlossen uit deze hopeloze situatie? (7:24)
Ik dank God! Het is Jezus Christus, onze Heer! (7:25a)

+++ EINDE HOOFDSTUK 7 +++

Wij hebben dus gezien, dat mensen onder de wet best graag naar God willen luisteren maar, door de zonde gedwongen, toch steeds weer het tegendeel doen. (7:25b)
Wij concluderen verder, dat mensen die verbonden zijn met Christus Jezus het vonnis (hierover) zeer zeker⁵ ontlopen. Er is een nieuwe tijd aangebroken. (8:1)
Want...

Paulus vervolgt in 8:2 met 'want' om zijn conclusie van 8:1 te onderbouwen en verklaart in het vervolg hoe de nieuwe tijd van nu gekomen is en wat dat precies inhoudt. God heeft in Jezus de zonde gevonnist en gestraft.⁶ Daarom is er voor ons geen straf of vonnis meer overgebleven.⁷ En met zijn dood heeft Jezus ons ook onder de dwang van de zonde vandaan gehaald.⁸ Nu zijn we vrij om naar God te luisteren, met de hulp van de heilige Geest.⁹

De winst van dit voorstel over de start van Romeinen 8 is, dat de dank van Romeinen 7:25a beter tot haar recht komt en dat de overgang van Romeinen 7 en 8 soepeler hoort en leest. Zou Paulus dit met zijn dubbele conclusie ook niet zo in zijn hoofd hebben gehad?

² Zie Jeremia 31:31-34; Ezechiël 36:25-27; vergelijk Johannes 3.

³ Is dit voorstel juist, dan is niet 1 Korintiërs 15:57 (zo andere blog) een zuivere parallel van Romeinen 7:25a, maar Romeinen 6:17 en 1 Timoteüs 1:17!

⁴ Ik vind de vertaling van de Bijbel in Gewone Taal hier prachtig: "Arme mensen!".

⁵ 'Zeer zeker' hier ingevoegd, omdat 'geen vonnis' in het oorspronkelijke Grieks van Paulus met nadruk voorop gaat.

⁶ Romeinen 8:3.

⁷ Romeinen 8:1.

⁸ Romeinen 8:2.

⁹ Romeinen 8:4-13.